

''Fyrtiotalisterna'' och deras döttrar

Två generationers modernitet¹

AV HELENE BREMBECK

i en artikel i Göteborgs-Posten våren 1994 bekymrar sig en psykolog över att allt fler unga mödrar sätter sina egna behov före barnets:

''...Narcissismen som breder ut sig och som gör det svårare att se den andres behov. Det är en allvarlig grej,'' kommenterar hon (GP 9.5. 1994).

Artikeln behandlar mammor med känslomässiga störningar, men uttalandet görs med en generalitet som gör det intressant inte bara som expertutlåtande utan också som kulturellt uttryck. Psykologen är, av födelseåret att döma, ''fyrtiotalist''. De kvinnor hon uttalar sig om tillhör den unga sextiotalistgenerationen, uppmärksammas som en delvis okänd ''Generation X'' med annorlunda världsbild och synsätt än ''fyrtiotalisternas'' (Coupland 1993).

Nya barn, nytt samhälle

Tongivande inom den stora fyrtiotalistgenerationen var de radikala studentkullar som gick under beteckningen ''68:orna'' (Rasmusson 1985, Lundberg 1993). Ofta används i själva verket begreppet ''fyrtiotalist'' synonymt med ''68:orna'', även om stora grup-

per födda på fyrtioalet därmed utesluts. Jag har i en tidigare studie² kommit i kontakt med flera kvinnor — företrädesvis offentliganställda tjänstemän och s.k. fria yrkesutövare — som själva beskrev sig som representanter för ''68:orna''. Som studenter under slutet av sextio- och början av sjuttioalet uppfattade de sig som radikaler, revoltörer mot ett förlegat samhällssystem byggt på hierarkier och orättmätig auktoritet och som förkämpar för ett nytt frihetligare förhållningssätt. De flesta hade haft sympatier på vänsterkanten och varit engagerade i tidens rörelser som FNL, Amnesty och Latinamerikagrupperna. Ungdomstidens upplevelser och insikter menade de ha burit med sig under fortsättningen av sitt liv som en särskild generationsspecifik erfarenhet. ''Vår generation'' var ett flitigt använt uttryck:

''I vår generation var det ju typiskt med förskollärare, fritidspedagoger, socionomer... det här lite vårdande'', säger en av dem apropå ''68:ornas'' typiska yrkesval.

Offentligt och privat gick ihop i ''68:ornas'' världsbild och den radikalitet kvinnorna visade i sitt offentliga liv var också en självklarhet i det privata. De vände sig mot det

Foto: Magnus Mörck.

förlegade könsrollsmönstret de kom ihåg från sin barndom. Aldrig ville de bli som mamma i betydelsen underordnad hemmafru till yrkesarbetande man. Alltifrån tonårstiden hade de eftersträvat ett självständigt liv. De ville klara sig själv på alla plan, vara självförsörjande, ha en självständig identitet, leva i ett jämlikt förhållande till en man i bemärkelsen ett delat och lika ansvar för hem och barn.

Som uppfostrare vände de sig mot rådande auktoritära uppfostringssystem, som de menade skapade hämmade och alltför "anpassade" barn. I stället pläderade de för en "fri fostran" i bemärkelsen en uppfostran fri från inre och yttre förtryck. Målet var att skapa en ny människa och en bättre värld:

"Jag anser att vi genom att skapa ett bättre samhälle, en bättre miljö och erbjuda bättre erfarenheter, kan förändra människan, så att de sociala drifterna utvecklas mer än de egoistiska", skriver Frances Vestin 1969 i boken "Nu! Handbok i barnindoktrinering" och fortsätter "vi är egoistiska, dumma, kärlekslösa, ofria — anpassade [...] vår intellektuella medvetenhet och vårt teoretiska engagemang borde åtminstone räcka till för att vi skall anstränga oss att inte anpassa våra barn, så som vi själva blivit anpassade. Vi måste bryta utvecklingen och genomföra en positiv barnindoktrinering" (Vestin 1969:11).

Föräldrarnas uppgift var att "handla som 'lärare' i den informella skola hemmet utgör", skriver Eva-Marie Köhler (1973:61). Det gällde att "...som uppfostrare [...] bli medveten om sig själv och hur ens egna handlingar formar barnet" (ibid).

Som föräldrar hade "68:orna" således åtagit sig ett grandios projekt; nämligen att "frikoppla" sina barn från auktoritära strukturer, att lära dem genomskåda maktmissbruk, att träna dem att bli mindre egoistiska, mer sociala och generösa, mer solidariska, att skapa barn som kunde bygga framtidens samhälle. "Familjen är hip. Skjut iväg dina barn mot den uppgående solen!", avslutar Vestin sin bok (1969:107).

"68:orna" som mödrar

Den kritiskt granskande blicken var alltså riktad dels in mot den egna uppfostrarrollen dels mot samhälleliga orättvisor världen över. I relation till detta framstår de intervjuade kvinnornas förhållningssätt till det egna moderskapet märkligt obearbetat. De hade över huvud taget inte tänkt sig att barnet skulle medföra en djupare förändring i deras livsföring. Barnets faktiska ankomst blev därför något av en chock för många av dem. Med baby'n väl i sin famn kände de sitt tidigare liv hotat och ett starkt tryck på att gå in i en nära, allt uppslukande relation till sitt barn.

Man hade kunnat föreställa sig protester, omvärdering och nyorientering av den kvinnoroll de var på väg in i. Men så sker inte. I stället finner kvinnorna sig snabbt tillrätta. Den första omtumlande fasen med det nyfödda barnet beskrivs som några dagar till några veckor lång. När de väl hittat sin nya roll tycker de sig inte ha haft så stor hjälp av alla böcker de läst för att förbereda sitt moderskap. I stället finner de den inom sig själva, i minnet av relationen till den egna modern och den trygghet och värme de tycker sig ha fått av henne som små. Den tryggheten vill de nu också ge sina barn.

"Det viktiga för mig var att jag alltid skulle finnas, så att hon skulle få vara trygg [...] Jag hade henne alltid intill mig också på natten, antingen uppe hos

mig i sängen eller också hade jag hennes korg bredvid sängen."

Kvinnorna går alltså in i en modersroll som för en utomstående betraktare kan tyckas antagonistisk till det fria, självständiga liv de i övrigt eftersträvar, närmast "reaktionär", för att använda ett tidstypiskt uttryck.

Jämställdhet och symbios

Det fanns åtminstone två dominerande föreställningar vid den tiden som kan ha bidragit till förhållandet. Den ena är inställningen till jämställdhet mellan könen, den andra är synen på relationen mellan mor och barn.

Många — om än inte alla — av tidens debattböcker om uppfostran genomsyras av en tämligen utopisk syn på jämställdhet mellan könen. Jämställdhet skulle lätt kunna uppnås genom att föräldrarna helt enkelt bytte eller delade roller med varandra, så att hon utförde traditionellt manliga och han traditionellt kvinnliga sysslor. Då skulle inte bara jämlikhet i parförhållandet uppnås, en ny ung generation skulle också skapas, där det var lika naturligt för honom som för henne att byta blöjor och laga mat. Över huvud taget användes orden "mor" och "far" mera sällan, oftare "förälder" eller helt enkelt "vårdnadshavare". Vem som helst skulle kunna "modra" (Holm 1992) ett barn.

"Det finns ingen mening i den här boken som hänför sig till ett visst kön", skriver Vestin. "Förälder betyder manlig eller kvinnlig vårdnadshavare. Där det står mamma kunde det lika gärna stå pappa, eller ofta 'en person som kommer i kontakt med barn'. Människa betyder man eller kvinna eller pojke eller flicka och där det står han (eller hon) skulle det egentligen stå han/hon" (Vestin 1969:31).

Att det inte var fullt så lätt att åstadkomma jämställdhet i parförhållandet ger de inter-

vjuade kvinnorna många uttryck för. Men vid den tiden — på sjuttioalet — var många av dem oförberedda på och omedvetna om det nät av könsmakt parförhållanden är invävda i (jfr Holmberg 1993).

Den strategi de väljer är vidare helt i linje med den rådande diskursen om mor- och barndialektik vid den tiden. Även om feministerna redan på sextioalet argumenterat för en större autonomi för mödrarnas del i relationen till barnet, märktes mycket lite av detta i "main streamdiskursen", vare sig så som den framträder i uppfostringshandböckerna eller i intervjuerna med kvinnorna. De ideologiska riktningar som dominerade, den ena grundad i socialpsykologi, den andra i freudiansk psykologi bygger båda på en instrumentell syn på moderns relation till sitt barn (jfr Everingham 1994). Grundläggande för det socialpsykologiska synsättet i George Herbert Meads anda är uppfattningen att spädbarnet har vissa naturgivna "behov" som korrekt kan uppfattas av vårdaren/modern. Barnet "vet" vad det vill och försöker visa detta för modern, som antingen kan identifiera den korrekta meningen och respondera på det kulturellt föreskrivna sättet eller ej. Grundläggande för modern blir alltså att korrekt uppfatta och svara på barnets behov. Här finns inget utrymme för någon självständighet från hennes sida, ingen möjlighet till konflikt mellan moderns och barnets intressen.

Den ganska underordnade roll modern har i relation till barnet framstår än tydligare i den psykoanalytiska teoribildningen. Psykoanalysen betraktar individen fundamentalt i termer av kroppens drifter eller instinkter. De grundläggande drifterna — den livsbejakande Eros och den destruktiva Thanatos — bygger upp spänningar inom barnet som måste få sitt utlopp för att inte leda till abnormitet. Under spädbarnstiden uppfattas modern som barnets hela värld. Liksom i den socialpsykologiska modellen

har hon bara två handlingsalternativ, antingen att tillfredsställa barnets behov eller att inte göra det och därigenom bli en källa till frustration för barnet med alla de negativa följder det kan få. Inom den s.k. objektrelationsteorin skärps kraven på modern ytterligare. Den goda modern bör vara tillräckligt lyhörd för sitt barn för att kunna skapa en nästintill perfekt omvårdnadsmiljö, där de negativa upplevelserna reduceras till ett minimum. Att skapa en sådan miljö är moderns primära uppgift (Everingham 1994).

Dessa krav på moderns uppmärksamhet och känslomässiga involvering i sitt barn — och de negativa effekter en dålig relation kan få — upplevs starkt av de intervjuade mödrarna.

"Jag hade läst mycket Ronald Laing och Janov i den vevan, så jag var nog vansinnigt rädd för hennes själsliga utveckling, att jag skulle skada henne."

"Det var viktigt att inte vara kall om händerna och inte göra knyckiga rörelser och tala lugnt och inte gapa — annars kunde man inte veta vad som skulle hända."

Detta förhållningssätt upplevdes som en självklarhet av mödrarna på ett sätt som effektivt förhindrade en mer kritisk reflexion om nödvändigheten av en allt uppslukande mor- och barnrelation.

Nu gav mödrarna inte helt och hållet upp ambitionen om ett självständigt liv. Tvärtom hittade de sin egen kompromiss — de tog med sig barnet överallt. De blev en generation med spädbarn på långresa utomlands eller i påse på magen i demonstrationståg och på politiska möten. De tyckte det var självklart att amma barn i offentliga miljöer och på väl inrökta kaféer. På så sätt löste kvinnorna konflikten mellan ständig närhet mellan mor och barn och egna önskemål om ett självständigt liv. Ideologiskt sett skulle även fadern ingå i enigheten mellan mor och barn. Men eftersom mammas bröst

uppfattades som den främsta källan till både mättnad, tröst och trygghet kom pappan trots allt att fungera mer som barnvakt och avlastare till henne. De starkaste banden fanns mellan mor och barn.

Granskning ur nittiotalsperspektiv

Christine Everingham, som dissekerar detta förhållningssätt³ i nittiotalets kalla ljus, menar att modern på många sätt kan uppfattas som ett "redskap" för barnet. Barnet använde modern som ett medel för att få sina önskningar och "luster" uppfyllda. Everingham menar i postmodern anda att den optimala mor—barnrelationen syftar till att skapa autonoma barn och att detta endast låter sig göras om också modern agerar som autonom person. Everingham underkänner därigenom den mor—barnrelation "68:orna" representerar. Här finns inget utrymme för intressekonflikter mellan mor och barn och därmed uppträder inte modern som autonom individ, menar hon.

Detta är inte en beskrivning de "68-kvinnor" jag intervjuat skulle hålla med om. I den politiserade diskurs som var deras fanns inget utrymme för skilda intressen mellan mor och barn. Att mor och barn hade samma intressen och mål här i livet — en friare, bättre, mindre egoistisk, mer solidarisk värld — var en självklarhet på samma sätt som att t.ex. arbetare och studenter hade det — även om de förra kanske inte omedelbart "insåg" det. Snarare var det uppfostrans huvuduppgift för föräldrarna att inympa antiauktoritära värderingar i barnen.

Kvinnorna uppfattade sig som sina barns vägledare in i en bättre värld, inte som objekt för barnens önskningar. Ideologin om barnets totala formbarhet — och föräldrarnas (moderns) plikt att forma det i en viss riktning — är grundläggande inte bara för "det moderna projektet" i sig, utan

också för "68:ornas" antiauktoritära projekt. Nya barn i en ny värld kräver barnets totala formbarhet och föräldrarnas (moderns) fulla engagemang.

"68:orna" styrdes av ideal. I den praktiska verkligheten fanns könsförtryck de inte kunde hantera — till en början kanske inte såg — och en bundenhet och lyhördhet inför barnen som emellanåt tycks ha resulterat i motsatsen till den eftersträlvade — krävande och egoistiska barn som föräldrarna (modern) får allt svårare att sätta gränser för. Att det främst är hon — kvinnan — och hennes frihet, som offrats för idealen är under slutet av åttiotalet, då intervjuerna gjordes, alltmer uppenbart. Dilemmat med att kombinera personlig autonomi med den empati och det känslöengagemang familjelivet krävde framstod rent av som den centrala problematiken i intervjuerna. Det handlar om kvinnans självständighet i relation till mannen, men också till det växande barnet. Det sistnämnda döljs emellertid bakom problemet med att sätta gränser:

"... I många familjer är det barnen som bestämmer allt. Och det är ju där vi fyrtyotalister har det lite jobbigt, för vi har ju på sätt och vis tagit avstånd ifrån detta (föräldraauktoriteten). Och någonstans känner man att man kanske skulle behöva backa lite och hitta nån slags linje som är bra."

Ingen av kvinnorna ifrågasätter emellertid nödvändigheten av en nära, närmast symbiotisk relation mellan mor och barn den första tiden.

Sara

Sara är en ung mamma född 1968 med två små söner. Hennes föräldrar är "typiska fyrtyotalister", berättar hon. Framför allt mamma, som är lågstadielärare "körde den goa stilen, allt skulle vara så mysigt, man skulle prata hela tiden". Sara är gift med Fredde

som jobbar med "hot line support" på en fotofirma (reparerar kameror för proffsfotografer) och spelar i ett band på fritiden. Själv studerar hon till förskollärare. Hon kan på många sätt uppfattas som en typisk "sextioalist" (jfr Coupland 1993).

"Efter tvåårig social linje sökte jag reseledarlinjen men kom inte in. Hade fått för mig att jag skulle jobba inom service. Några år jobbade jag lite hur som helst. På en massa olika ställen. Parfymaffär, Skandinaviums biljettkassa, Systembolaget, servitris på ett ineställe och så har jag stått väldigt mycket i tobaks- och godisaffär. Men aldrig något fast. Ville prova på många olika saker. Egentligen drömde jag om att bli musicalartist på Broadway (skrattar). Min man var rockmusiker och jag träffade honom när jag jobbade som doaflicka i hans band. När jag blev gravid hade jag tre jobb: Systembolaget, servitris och tobaksaffär. Jag festade bort alla pengarna och köpte kläder. Sov aldrig. Det var görkul. Fest jämt. Vi bodde tre tjejer mitt inne i centrum. Vi lagade aldrig mat utan åt jämt på McDonald's som låg runt hörnet", berättar Sara.

När barnet kom kunde Sara först inte fatta att hon var mamma.

"I början tog jag det mest som en kul grej."

Hon berättar hur hon tog med sig barnvagnen ut på stan och "stilade sig" för kompisarna.

"Jag ville vara den där fräcka mamman. Så jag klädde honom i de allra fräckaste babykläderna och klädde mig fräckt med och så gick vi ut på stan och visade upp oss, för jag ville visa alla att 'kolla, jag är mamma, fräck jag är då!'."

Så småningom kommer insikten om att babyn inte bara var en "kul grej" till låns, utan att hon var mamma för livet. Då svartnar allt för Sara.

"Det var svårt. Jag klarade inte av att vara hemma. Klättrade på väggarna. Jobbade svart i en tobaksaffär bara för att få komma ut lite. Jag behövde komma ut. Vara med kompisarna."

Det som var jobbigt med att bli mamma, berättar Sara, var att hitta en roll och en identitet där hon kunde fortsätta med att vara sig själv. "Jag ville fortsätta vara Sara", förklarar hon. Den negativa motbilden var den kvinnoroll hon minns från sin barndom; kvinnor som när de fick barn gav upp sitt eget liv och helt och hållet blev mammor. "Mammatypen som var förr, som stod hemma och bakade bullar." Sådan vill hon absolut inte bli. När hon hade det som svårast kände hon just hur hennes egen identitet höll på att försvinna för henne och beteenden hon kände igen från sin egen mamma började dyka upp hos henne. Hon värjer sig desperat och försöker hålla fast vid vad hon uppfattar som sig själv: "Måste få vara Sara igen!" Nu, efter fyra år och ytterligare ett barn, går det rätt bra, tycker hon. Även om hon tänker på ett annat sätt nu när hon blivit mamma "känner hon sig inte bara som mamma, utan som Sara".

Hjälp på traven tycks hon framför allt ha fått från väninnorna, "vi är ju alla tjejer som har jobb, pluggar, ut och festa ibland. Det är ju ingen av mina tjejkompisar som står hemma och bakar bullar." Hon talar också varmt om sin man. Även om det framgår att det är hon som gör det mesta av hushållsarbetet, "hjälpes han till" och "avlastar" henne tillräckligt mycket för att hon skall kunna studera, vara ute med väninnorna, vara maka och mor till två killar på två och fyra år och mitt i alltihop "sig själv". Över huvud taget menar hon att "killarna är mer förstående nu, man delar mer på sysslorna, bördan blir inte så stor".

Att vara sig själv

Sara kan givetvis inte uppfattas som representativ för någon annan än sig själv. Inte heller är hon rent fysiskt dotter till någon av mina tidigare intervjupersoner. Hennes be-

rättelse kan emellertid ses som en illustration till flera olika tendenser som uppmärksamhets av samhällstänkare på senare tid. En är utvecklingen mot en tilltagande individualisering eller autonomi. Ulrich Beck beskriver t.ex. faser mot vad han kallar en "reflexiv modernitet", som lager på lager av samhällslig bundenhet som gradvis genomlyses och skalas av, tills bara den enskilda individen återstår. Den individualisering, som tycks inbyggd i moderniteten, penetrerar först klasskulturen, tränger sedan in i familjen, tar sig in under könsidentiteten, för att slutligen lämna individen ensam med "sig själv". I första hand är man "sig själv", menar Beck, i andra kvinna, mor, klassvarelse osv. i en allt mer sammansatt och samtidigt lösryckt tillvaro (1992).

Saras förhållningssätt kan uppfattas som exempel på Becks teser. Jämfört med "68:orna" är hennes främsta bekymmer inte yttre samhällsliga klass- och maktstrukturer — de är redan "avslöjade" av tidigare generationer. Inte heller bekymrar hon sig över relationer inom familjen. Könsmaktsförhållanden är ingen nyhet för henne och hon tycker sig hantera sin egen relation rätt väl. Inte heller känner hon sig bekymrad som uppfostrare. Hon blir närmast förvånad när jag frågar henne om problem med gränssättning. Fredde och hon har självklara gränser för sina barn, berättar hon. Inte leka vid matbordet, inte sitta med fötterna på bordet, inte äta glass i soffan. "Vanligt folkvett", kommenterar Sara, "inget vi tänker speciellt på, vi gör det bara ändå. Det är ju naturligt." Saras primära bekymmer är i stället att "vara sig själv". Vare sig samhällsstruktur, könsrelation eller uppfostrarroll uppfattar hon som hotfull mot "självet". Däremot är moderskapet det, eftersom hon uppfattar moderskap i tidigare generationer som så nära integrerat med det kvinnliga själv. Moderskap — i form av en symbiotisk relation mellan mor och barn — är ett problem för

Sara och henne väninnor, den sista bastionen av bundenhet, det sista hindret för individuell frihet. Man kan också uppfatta det som om olika delar av individens beroende till yttrevärlden blivit tillgängliga för reflektion tills nu också moderskapet har blivit genomlyst och därigenom mist sin aura av självklarhet.

Den italienske sociologiprofessorn Alberto Melucci menar att den vägledande principen för vem man är och hur man skall bete sig i dag är en förmåga att vara "sann mot sig själv" (1992). Och det är väl detta Sara försöker uppnå, när hon hela tiden kämpar för att "vara Sara".

Förhållningssättet, menar Melucci, leder till en vilja att själv bestämma över sitt liv, planera sin egen biografi, ett förhållningssätt som tränger in också i parrelationen. Sara berättar t.ex. hur hon uppfattar att unga tjejer i dag tänker sig mer för när de väljer partner och försöker hitta någon som förmår dela ansvaret för hushåll och barn, så att också hon kan behålla ett eget självständigt liv. Hennes bästa kompis berättar hon...

"... hon träffar en kille, så har de det bra i två veckor, så börjar hon tänka 'undrar hur han är som pappa, han har ju inte det bra jobbet, den ekonomin, det funkar inte'. Så tar hon bort sina känslor. Och så tar det slut."

Denna starka önskan om att ta ansvar för sitt eget liv finns dokumenterad i många undersökningar om unga människor, inte minst unga kvinnor (t.ex. Cwejman & Fürst 1991, Bjerrum Nielsen & Rudberg 1993). Måhända bör man gardera sig och se den som en på många sätt ideal respons, en bland många i en mångfacetterad och svårfångad värld. Beck menar att önskan/tvånget att planera sin egen biografi ger upphov till en ny ojämlikhet; en ojämlikhet i förmågan att hantera osäkerhet och reflexivitet (1992:98).

Inte heller för Sara kan "att vara Sara" uppfattas enbart som ett projekt av positiv

självrealisering. Väl så mycket handlar det om att bevara vad hon uppfattar som kärnan i sin egen personlighet, att inte suddas ut som person och drunkna i yttervärldens brus. Hennes ångest handlar om att förlora sig själv, bli någon annan än den hon egentligen upplever sig vara. Hur gränserna mellan jaget och yttervärlden blivit suddiga är också en problematik som uppmärksammas på olika håll, både som utlösare av en ny kulturspecifik ångest och som utgångspunkt för ett nytt "postmodernt" identitetsbygge (t.ex. Ziehe 1993, Melucci 1992).

Moderskap som kulturell konstruktion och konstruktör av kultur

Sara skulle mycket väl kunna vara en av de unga mödrar psykologen i artikelöppningen förfasar sig över. Men Sara är vare sig känslomässigt störd eller "socialfall". Hon är en ung, välutbildad, medveten mamma på väg att bli förskollärare. Hennes ställningstaganden är väl övervägda. Hon tror inte det är bra vare sig för sig själv, barnen eller äktenskapet om hon gav upp sig själv och blev mamma för hela slanten.

"Jag tror inte det är bra att bara vara mamma och glömma sig själv. Det är därför hälften av alla äktenskap går i kras, tror jag. Kärleken försvinner. Det blir för mycket barn. Mina barn är jätteviktiga för mig. Men skall de ha det bra måste jag också må bra. Och jag mår inte bra av att bara sitta hemma och göra allt för dem. De får faktiskt hitta på lite själva också. Jag kan inte tala om för dem vad de skall göra."

Att detta är ett provocerande uttalande för "fyrtiotalister" uppvuxna med mor- och barndyaden som ett självklart faktum är inte underligt. Men samtidigt — i den process där nya tänkesätt tycks generera ideologisk bekräftelse — kommer rapporter från spädbarnsforskare som på ett märkligt sätt tycks stödja Sara och hennes väninnors åsikter. En

av de nya förgrundsgestalterna på området, professor Daniel N. Stern, går till starkt angrepp mot symbiosbegreppet. Han menar att barnet alltför från födseln på varje nivå av upplevande kan förnimma sig som separat. Någon period av sammansmältande med modern existerar över huvud taget inte. Symbiosen är en myt (Stern 1991).

Syftet med denna artikel är inte att bevisa rätt och fel. Snarare att påvisa hur starkt kulturbunden uppfattningen om mor och barn är. Men också att kulturella förhållningssätt bidrar till att skapa människonatur. Stern påpekar hur en ny syn på spädbarnet gradvis producerar nya barn, ungdomar och vuxna — och annorlunda patienter på psykiatrikarnas mottagningar — människor som kommer att ha upplevt en något annorlunda barndom och vars interpersonella världar utvecklas en aning annorlunda än vår (ibid:286). Idéer om uppfostran kan således inte uppfattas enbart som trender i tiden, något ytligt som förkastas, byts ut, tillämpas enligt individernas gottfinnande. De uppstår i ett visst kulturellt klimat, speglar kulturrens rörelser, är möjliga i en viss tid, omöjliga i en annan och deras tillämpning bidrar till att skapa ny kultur, nya människor med annorlunda synsätt än vårt eget. På så sätt befinner sig uppfostran, föräldraskap, moderskap och faderskap i den kulturens brännpunkt där ny kultur både vidareförs och nyskapas.

Noter

¹ Artikeln är skriven inom projektet "Föräldraskap i nittital" vid Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet. Härifrån är också intervjun med "Sara" hämtad.

² En intervjuundersökning med kvinnor födda på fyrtio- och början av femtiotalet som blivit mammor på sjuttiotalet. Undersökningen genomfördes 1988—1989 och bildar underlag för min avhandling "Efter Spock: Uppfostringsmönster idag" (1992), varifrån också alla citat med "68:or" är hämtade.

³ Everingham's undersökning är gjord i Australien på 1980-talet. Hennes intervjupersoner är således inte identiska med svenska studentkullar modell -68. Det refererade förhållningssättet fanns emellertid i en "alternativ" grupp engagerade i sin tids rörelser som miljö rörelse och husockupationer och med ett synsätt på moderskap och barn med så slående likheter med det jag studerat att hennes reflektioner och kritik också torde vara överförbara.

Litteratur

- Beck, Ulrich, 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London/Newbury Park/New Delhi, SAGE Publications.
- Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica, 1993. "Hållj Tykke!: Kontinuitet og forandring i psykologisk kjønn." I: Drotner, Kirsten & Rudberg, Monica (red.), *Dobbeltblikk på det moderne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brembeck, Helene, 1992. *Efter Spock: Uppfostringsmönster idag*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige.
- Coupland, Douglas, 1993. *Generation X: Sagor för en accelererad kultur*. Wiken.
- Cwejman, Sabina & Fürst, Gunilla, 1991. "Tonårsflickors framtidsbilder." I: Ganetz, Hillevi & Lövgren, Karin (red.), *Om unga kvinnor*. Studentlitteratur.
- Everingham, Christine, 1994. *Motherhood and Modernity: An investigation into the rational dimension of mothering*. Buckingham/Philadelphia: Open University Press.
- Holm, Ulla, 1992. *Modrande och praxis: En feministisk filosofisk undersökning*. Göteborg: Daidalos.
- Holmberg, Carin, 1993. *Det kallas kärlek: En socialpsykologisk undersökning om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Anamma förlag.
- Köhler, Eva-Marie, 1973. *Samfostran: Pedagogik för föräldrar*. Stockholm: Aldus.
- Lundberg, Svante, 1993. *68:or: Studie av en politisk generation*. Stockholm/Stehag: Symposion.
- Melucci, Alberto, 1992. *Nomader i nuet: Sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle*. Göteborg: Daidalos.
- Rasmussen, Ludvig, 1985. *Fyrtiotalisterna*. Stockholm: Norstedt & Söner.
- Stern, Daniel N., 1991. *Spädbarnets interpersonella värld: ur psykoanalytiskt och utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Vestin, Frances, 1969. *Nu! Handbok i barnindoktrinering*. Stockholm: W&W serien.
- Ziehe, Thomas, 1993. *Kulturanalyser: Ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm/Stehag: Symposion.

Summary

Mothers and Daughters Two Generations of Modernity

The present article treats the view of motherhood held by two generations of middle-class women: the so-called generation of 1968, and those born in the 1960s. As parents, the generation of 1968 had taken on an ambitious project — to "free" their children from authoritarian structures, teach them to penetrate and reveal the abuse of power, grow less egoistic and display a greater degree of solidarity. In contrast, the maternal role which these women assume (based on the symbiosis between mother and child, where the child often had the last say), seems remarkably reactionary. Two dominant perceptions of the day can have contributed to this situation: the conviction that equality in couple relationships could easily be achieved by parents exchanging roles with one another, and the dominant socio-psychologically/psychoanalytically coloured discourse dealing with the fact that it was the "duty" of each mother to correctly understand and fulfill every need expressed by the child from the moment of its birth. These perceptions were not challenged by the mothers during the course of the interviews. However, that the mother—child symbiosis is nowadays taken somewhat less for granted and has been made the object of reflection can be noted in the interviews conducted with mothers born during the 1960s. Motherhood, in the form of a symbiotic relationship between mother and child, can even be perceived as a threat to the self, an obstacle to individual liberty. The members of the younger generation appear to be struggling to be allowed to "be themselves" in an entirely different manner — even in terms of their maternal role.

Övers. Stephen Fruitman